

КОНСТИТУЦІЙНЕ ПРАВО; МІЖНАРОДНЕ ПРАВО

УДК 343.255–048.66:343.85(430):(438):(477)

DOI: <https://doi.org/10.18524/2411–2054.2020.40.217597>

Т.Л. Грибова, слідча ГУНП в Одеській області, аспірантка
Одеський національний університет імені І. І. Мечникова
Кафедра конституційного права та правосуддя
Французький бульвар, 24/26, Одеса, 65058, Україна
e-mail: tanya_borodavk@outlook.com

К. Ю. Кармазіна, канд. юрид. наук, доцентка, адвокатка, медіаторка, заступниця голови
Комітету із конституційного правосуддя та прав людини
Ради адвокатів Одеської області
Одеський національний університет імені І. І. Мечникова
Кафедра конституційного права та правосуддя
Французький бульвар, 24/26, Одеса, 65058, Україна
e-mail: ekaterina_karmazina@hotmail.com
ORCID: <https://orcid.org/0000–0002–6277–6889>

ЗАПОБІГАННЯ ТОРТУРАМ: НАЦІОНАЛЬНИЙ ПРЕВЕНТИВНИЙ МЕХАНІЗМ В УКРАЇНІ ТА ОКРЕМИХ ДЕРЖАВАХ-ЧЛЕНАХ РАДИ ЄВРОПИ

18 грудня 2002 року резолюцією № 57/199 Генеральної Асамблеї Організації Об'єднаних Націй було затверджено Факультативний протокол до Конвенції Організації Об'єднаних Націй проти тортур та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження і покарання, який 22 липня 2006 року був ратифікований двадцятю країною і набув чинності. В даний час більшість країн намагаються скоротити масштаби застосування тортур та інших жорстоких, нелюдських або принижуючих гідність видів поводження і покарання і ратифікувати Факультативний протокол до Конвенції проти тортур для досягнення цієї мети.

У даній статті розглядаються чотири моделі національного превентивного механізму, що діють в різних країнах світу. Авторки досліджують функціонування національного превентивного механізму в різних країнах світу, та приділяють особливу увагу Україні та державам-членам Ради Європи. В статті наголошується, що найбільш успішною моделлю ефективного функціонування національного превентивного механізму в державі вважається модель «Омбудсмен+», яка була обрана для України.

Ключові слова: Національний превентивний механізм, тортури, право на повагу до гідності, порівняльне правознавство, омбудсмен, Факультативний протокол до Конвенції ООН проти катувань, місця несвободи, моделі національного превентивного механізму, права людини, громадянське суспільство.

Постановка проблеми. Катування відповідно до принципів міжнародного права є злочином. Катування, нелюдське чи таке, що принижує гідність поводження строго заборонені Конвенцією Організації Об'єднаних Націй (далі – ООН) проти катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження і покарання від 10 грудня 1984 р. [1]. Відповідно до статті 3 Конвенції ООН проти катувань тортури забороняються за будь-яких обставин. Також забороняється видача осіб в інші країни, якщо є серйозні підстави вважати, що їй там може загрожувати застосування катувань.

Для боротьби з катуваннями на рівні ООН за допомогою Факультативного протоколу до Конвенції ООН проти катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження та покарання від 18 грудня 2002 року був створений дієвий механізм, а саме національний превентивний механізм (далі – НПМ). Статтею 3

Факультативного протоколу закріплено: «Кожна держава-учасниця створює, призначає чи підтримує на національному рівні один або кілька органів для відвідувань для цілей недопущення катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження та покарання» [2, ст. 3].

Станом на 24 вересня 2020 року Факультативний протокол до Конвенції ООН проти катувань ратифікований 90 державами. На сьогодні НППМ створений і функціонує в більше, ніж у 60 країнах світу та уявляє собою механізм контролю у форматі регулярних перевірок усіх місць, де люди позбавлені свободи, тобто ізольовані від суспільства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Деякі питання щодо боротьби з катуваннями та місць несвободи досліджували такі вітчизняні науковці, як К. В. Катеринчук, В. Т. Маляренко, М. В. Шугуров, А. Ю. Замула, Д. В. Ягунов та інші.

Мета статті. Метою даної публікації є розкриття основних існуючих моделей реалізації НППМ у світі та у висвітленні функціонування НППМ в Україні та окремих державах-членах Ради Європи.

Виклад основного матеріалу. НППМ являє собою систему органів, діяльність яких направлена на попередження на ранніх стадіях проявів неправомірних дій та виявлення фактів катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження та покарання за допомогою проведення регулярних моніторингових візитів в місцях несвободи. НППМ являється національним компонентом превентивної системи, яка встановлена Факультативним протоколом до Конвенції ООН проти катувань.

НППМ відповідно до Факультативного протоколу до Конвенції ООН проти катувань може бути створений як на базі вже існуючої організації, так і як зовсім новий спеціалізований орган.

Факультативний протокол до Конвенції ООН проти катувань відповідно до статті 18 містить низку вимог до НППМ, відповідно до яких останній повинен:

- бути незалежним (функціональна, кадрова та відомча незалежність);
- володіти достатніми ресурсами (фінансовими, кадровими, організаційними);
- володіти достатнім і різнобічним досвідом для виконання свого мандата [2, ст. 18].

НППМ для належного здійснення своєї діяльності наділений низкою прав і гарантій, зокрема, має право доступу до всіх місць позбавлення волі, до будь-яких відомостей і осіб, має право доступу до інформації та кожного утриманця в місцях несвободи.

У світі існує чотири основні моделі функціонування НППМ:

- модель «Омбудсман». Вказана модель передбачає наділення функціями НППМ існуючих організацій з прав людини, тобто Офісу Омбудсмана. В деяких випадках модель «Омбудсман» дозволяє залучення некомерційних організацій, експертів для реалізації ефективної роботи НППМ. Модель «Омбудсман» наразі функціонує у таких країнах-учасниках, як Республіка Албанія, Азербайджанська Республіка, Грузія, Республіка Польща, Республіка Сербія, Республіка Хорватія, Королівство Швеція, Чеська Республіка, Естонська Республіка.
- модель «Омбудсман +». Модель передбачає покладення функцій НППМ на Офіс Омбудсмана (Уповноваженого з прав людини), який реалізує їх спільно з громадськими організаціями та різноманітними інститутами громадянського суспільства. Даною моделлю «Омбудсман +» на сьогоднішній день користуються Україна, Республіка Молдова, Республіка Вірменія, Королівство Данія, Республіка Словенія, Республіка Казахстан та більшість інших країн.
- модель окремого органу. Вказана модель передбачає створення в державі, що ратифікувала Факультативний протокол до Конвенції ООН проти катувань, нового спеціалізованого органу, який би займався виключно питаннями здійснення регулярних відвідувань місць несвободи. Дана модель характерна для Французької Республіки, Швейцарської Конфедерації, Федеративної Республіки Німеччина, Мальдівської Республіки та Республіки Гондурас.

- Модель мультиоргану. У даній моделі функції НПМ виконують як громадські організації, так і державні органи, які розділяють між собою сфери відповідальності для різних типів місць несвободи. Така модель НПМ функціонує у Сполученому Королівстві Великобританії та Північної Ірландії, в якій для виконання функцій НПМ залучено 18 органів, та у Новій Зеландії, де функції НПМ реалізують 5 окремих інституцій. Органи працюють на основі того, що їх статус дає їм необмежений доступ до місць ув'язнення, включаючи право здійснювати неоголошені візити, і необмежений доступ до інформації про ув'язнених та умови їх утримання. Ці органи також є незалежними, а учасники моніторингу мають професійні знання для проведення візитів.

Вибір тієї чи іншої моделі реалізації НПМ повинен залежати від певного періоду часу та можливого фінансування НПМ країною-учасницею. Зовсім не важливо, яку модель обере для себе країна-учасниця. Головне, щоб створений державою НПМ, відповідав Факультативному протоколу до Конвенції ООН проти катувань.

Дослідивши питання про основні моделі організації та функціонування національного превентивного механізму, пропонуємо більш детально розглянути реалізацію окремих з них на прикладі конкретних держав.

Функціонування НПМ в Україні. Кожній людині на території України згідно статті 28 Конституції України гарантується право на повагу до його гідності: «Ніхто не може бути підданий катуванню, жорстокому, нелюдському або такому, що принижує його гідність, поводженню чи покаранню» [3, ст. 28]. Вищезазначена правова норма практично дослівно відображає норми Міжнародного пакту про громадянські і політичні права від 16 грудня 1966 року [4].

Кримінальний кодекс України містить спеціальну статтю, присвячену катуванням. Визначення катування, що дається в даній статті, багато в чому схоже з визначенням, даним у Конвенції ООН проти катувань: «Катування, тобто умисне заподіяння сильного фізичного болю або фізичного чи морального страждання шляхом нанесення побоїв, мучення або інших насильницьких дій з метою примусити потерпілого чи іншу особу вчинити дії, що суперечать їх волі, у тому числі отримати від нього або іншої особи відомості чи визнання, або з метою покарати його чи іншу особу за дії, скоєні ним або іншою особою чи у скоєнні яких він або інша особа підозрюється, а також з метою залякування чи дискримінації його або інших осіб» [5, ст. 127].

21 липня 2006 року Україна ратифікувала Факультативний протокол до Конвенції ООН проти катувань. Після вказаної ратифікації 9 серпня 2012 року було внесено до Верховної Ради України проект Закону України «Про внесення змін до Закону України «Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини» щодо національного превентивного механізму», який було прийнято 2 жовтня 2012 року.

Відповідно до статті 19–1 вищевказаного Закону України: «На Уповноваженого покладаються функції національного превентивного механізму відповідно до Факультативного протоколу до Конвенції проти катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження та покарання» [6, ст. 19–1].

В Україні НПМ запроваджений у форматі моделі «Омбудсмен+», який передбачає здійснення моніторингових візитів до місць несвободи працівниками офісу Омбудсмена спільно з активістами громадянського суспільства.

Використання моделі «Омбудсмен+» передбачає, що не тільки Уповноважений Верховної Ради України з прав людини задіяний в процесі моніторингу дотримання прав людини в місцях несвободи, але і громадські організації, які, отримавши від Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини певні права, зможуть відвідувати та здійснювати моніторинг місць несвободи, перевіряти стан дотримання прав і свобод людини в місцях несвободи, за наявності фіксувати певні проблеми та надавати місцевим та/або центральним органам виконавчої влади рекомендації для покращення ситуації. Після проведення моніторингу учасники НПМ зобов'язані повідомити центральний офіс Омбудсмена про стан дотримання прав людини у перевірених ними місцях несвободи.

Водночас громадські організації, які пройшли відповідний відбір, беруть на себе відповідальність відбирати, навчати та проводити відповідні тренінги для моніторів, регулярно відвідувати місця несвободи, готувати звіти за результатами моніторингових візитів та здійснювати інші види діяльності, передбачені відповідним договором.

25 травня 2012 року в новій структурі Секретаріату Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини було утворено спеціалізований структурний підрозділ – Департамент з питань реалізації національного превентивного механізму.

До основних елементів моделі «Омбудсмен +» в Україні належать:

- центральний офіс Омбудсмена;
- регіональні представники Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини;
- Координаційна рада з питань реалізації національного превентивного механізму;
- громадські організації, наділені Уповноваженим Верховної Ради України з прав людини певними правами для здійснення окремих функцій НПМ;
- монітори (представники громадянського суспільства, які беруть участь у моніторингових візитах, зокрема лікарі, вчителі, правозахисники, соціальні працівники та представники інших професій).

Останні три елемента, а саме Координаційна рада, громадські організації та монітори утворюють так званій «+» («плюс») як невід’ємну складову моделі «Омбудсмен +».

Коротко проаналізувавши досвід моделі організації НПМ в нашій державі звернемося до досвіду окремих держав-членів Європейського Союзу.

Функціонування НПМ у Федеративній Республіці Німеччині (далі – ФРН, Німеччина). Німеччина підписала Конвенцію ООН проти катувань 20 вересня 2006 р., а впровадила її у систему національних нормативно-правових актів Законом ФРН «Про Бундестаг» від 26 серпня 2008 р.

4 грудня 2008 року Німеччина ратифікувала Факультативний протокол до Конвенції ООН проти катувань та перед країною постало питання стосовно створення НПМ.

НПМ у Німеччині був створений та наразі функціонує за моделлю окремого органу «Національне агентство з питань запобігання катуванням», який затверджений організаційним указом від 20 листопада 2008 року Федерального міністерства юстиції. Відповідно до указу незалежність агентства гарантується законом. Почесні члени агентства діють незалежно і не є предметом легального або будь-якого іншого нагляду з боку держави.

Остаточо НПМ в Німеччині був створений у 2010 році та складається з двох компонентів: Федерального агентства та Спільної комісії земель Німеччини. Відповідно до адміністративної угоди, Федеральне агентство та Спільна комісія земель Німеччини працюють разом як Національне агентство з питань запобігання катуванням. Їх підтримує спільний штатний офіс, розташований у Центральному кримінологічному управлінні у Вісбадені.

Спільну комісію земель у ФРН було створено державним договором між 16 землями від 25 червня 2009 року. Цей договір був підписаний усіма землями та ратифікований парламентами земель. Спільна комісія земель Німеччини складається з чотирьох добровольців і відповідає за всі місця несвободи, які розташовані на її території.

Федеральне управління несе відповідальність за установи на федеральному рівні (пенітенціарні установи федеральних збройних сил, федеральної поліції і митної адміністрації Німеччини), а Спільна комісія земель Німеччини несе відповідальність за установи, що знаходяться під юрисдикцією земель (поліція, судові органи, місця позбавлення волі в психіатричних лікарнях, установи для утримання під вартою до депортації, будинки престарілих та установи з соціального забезпечення дітей та молоді).

До складу Національного агентства з питань запобігання катуванням входять добровільні члени, які відвідують всі місця позбавлення волі, що перебувають під юрисдикцією федерального уряду.

Великою перевагою вибраної моделі НПМ у Німеччині є тісна співпраця як федеральної влади, так і влади земель. Небюрократичні підходи, постійне формулювання рекомендацій з конкретних питань, що викликають занепокоєння, для адміністративних органів, що несуть відповідальність за ті місця утримання позбавлених волі осіб, які агентство і Комісія відвідують, є серйозними гарантіями для реалізації у ФРН права людини на повагу до гідності.

НПМ у Республіці Польща. 14 вересня 2005 року Польща ратифікувала Факультативний протокол до Конвенції ООН проти катувань. Через 30 днів після приєднання до Факультативного протоколу двадцятої держави-учасниці він набрав чинності 22 вересня 2006 р. стосовно Польщі. Акт про ратифікацію Факультативного протоколу до Конвенції ООН проти катувань був прийнятий Сеймом і Сенатом без поправок. Усі парламентські клуби Сейму 4-го терміну підтримали ратифікацію Польщею Факультативного протоколу до Конвенції ООН проти катувань.

Після ратифікації Факультативного протоколу до Конвенції ООН проти катувань Рада Міністрів закріпила мандат функції НПМ за Комісаром із захисту громадянських прав (омбудсманом), та останній почав діяти за моделлю «Омбудсмен».

Національний механізм запобігання тортурам протягом двох років після його створення діяв виключно на базі Факультативного протоколу до Конвенції ООН проти катувань та Закону «Про правозахисника» [8]. Завдання, що впливають з Факультативного протоколу, в основному виконувались виконавчою кримінально-правовою групою, працівники якої одночасно розглядали заяви громадян. Даний механізм роботи не відповідав рекомендаціям Підкомітету ООН з питань запобігання катуванням та Асоціації з питань запобігання катуванням, й не виконував завдання, що впливають з Факультативного протоколу.

Лише 14 жовтня 2010 року Маршал Сейму видав наказ № 7/2010, яким було надано новий організаційний статус Офісу правозахисника. Національний превентивний механізм створено в рамках організаційної структури бюро, але це також не дало результатів, і НПМ так і не запрацював в повному обсязі.

18 серпня 2011 року Сейм Республіки Польща прийняв законопроект Сенату про внесення змін до закону від 15 липня 1987 року «Про правозахисника». У жовтні 2016 року рішенням Правозахисника було створено Комітет експертів НПМ. До складу останнього увійшли представники академічної спільноти, органів державної служби, громадських організацій, а також лікарі та юристи. Діяльність Комітету експертів НПМ полягає в підтримці поточних дій НПМ, зокрема, таких, як видача висновків щодо правових актів та консультування, здійснення тематичних звітів та розробки довгострокової стратегії функціонування НПМ.

Станом на 2020 рік команда відвідувачів НПМ складається з одинадцяти членів. Серед них адвокати, політологи, психологи, криміналісти та соціологи, яких в ході візитів підтримують зовнішні експерти (в основному в галузі медицини).

Позитивною рисою НПМ у Польщі є те, що Правозахисник кожні 2-3 місяці проводить зустрічі з Асоціацією з імплементації Факультативного протоколу до Конвенції ООН проти катувань, яка включає вчених та представників неурядових організацій. Асоціація надає допомогу в аналізі та обговоренні проблем стосовно функціонування НПМ в Польщі, а також підтримує Правозахисника в його зусиллях здобути додаткові надходження до бюджету НПМ.

Висновки і пропозиції. В більшості держав світу процес формування та наділення функціями НПМ знаходиться на стадії становлення.

На даний час існують країни, які вже ратифікували Факультативний протокол до Конвенції ООН проти катувань, але за якихось невизначених причин не створили НПМ. Така ситуація спостерігається в переважній більшості країн Латинської Америки та Африки. І, незважаючи на ратифікацію всіма державами-членами Ради Європи Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод, що встановлює абсолютну заборону катувань, а також інших міжнародних договорів, спрямованих на запобігання та бороть-

бу з таким ганебним явищем, як тортури, НПМ й досі не сформований в деяких країнах Європи (наприклад, в Королівстві Бельгії та Фінляндській Республіці).

Водночас, на політичній мапі світу продовжують існувати країни, які зовсім не ратифікували Факультативний протокол до Конвенції ООН проти катувань (наприклад, Сполучені Штати Америки).

Що стосується існуючих моделей організації та функціонування НПМ, то, на наш погляд, найбільш вдалою є модель «Омбудсмен+». Адже саме цій моделі притаманна низка позитивних ознак, однією з яких є можливість Уповноваженого з прав людини (Омбудсмена) тісно співпрацювати з різноманітними організаціями та залучати фахівців з різних галузей, що надає можливість провести більш ретельний моніторинг місць несвободи. Також у Уповноваженого з прав людини є можливість покладення деяких функцій НПМ на неурядові організації, які мають свій певний авторитет у суспільстві.

Але модель «Омбудсмен+» не можна розглядати як ідеальну: у ній є і певні проблеми, які потребують термінового вирішення. Так, наприклад, при виборі неурядової організації офісу омбудсмена необхідно оцінювати і основні види діяльності такої організації-складової громадянського суспільства. До того ж участь організації в моніторингових візитах не повинна бути формальною, оскільки такий факт може негативно вплинути на функціонування НПМ.

Список використаної літератури

1. Конвенція проти катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поведінки і покарання від 10 грудня 1984 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_085#Text/.
2. Факультативний протокол до Конвенції проти катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поведінки та покарання від 18 грудня 2002 року резолюцією 57/199 Генеральної Асамблеї Організації Об'єднаних Націй. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/mu05309>.
3. Конституція України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254k/96-vr#Text>.
4. Міжнародний пакт про громадські та політичні права від 16 грудня 1966 року. URL: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/MU66003U.html.
5. Кримінальний кодекс України від 05.04.2001 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>.
6. Про внесення змін до Закону України «Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини» щодо національного превентивного механізму» Закон України від 2 жовтня 2012 року URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5409-17#Text>.

References

1. Convention Against Torture and Other Cruel, Inhuman or degrading treatment or punishment of 10 December 1984. URL: https://zakon.Rada.Gov.IA/laws/show/995_085#text/ [in Ukrainian].
2. Optional protocol to the Convention Against Torture and Other Cruel, Inhuman or degrading treatment or punishment of 18 December 2002 by United Nations General Assembly resolution 57/199. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/mu05309> [in Ukrainian].
3. Constitution of Ukraine No. 254k/96-BP of 28.06.1996. URL: <https://zakon.Rada.Gov.IA/laws/show/254k/96-BP#text> [in Ukrainian].
4. International Covenant on public and political rights of 16 December 1966 URL: http://search.ligazakon.IA/l_doc2.nsf/link1/MU66003U.html [in Ukrainian].
5. Criminal Code of Ukraine of 05.04.2001. URL: <https://zakon.Rada.Gov.IA/laws/show/2341-14#text> [in Ukrainian].
6. On amendments to the law of Ukraine on the Verkhovna Rada Commissioner for Human Rights "concerning the National Preventive Mechanism" law of Ukraine of October 2, 2012. URL: <https://zakon.Rada.Gov.IA/laws/show/5409-17#text> [in Ukrainian].

Стаття надійшла 15.11.2020 р.

T. L. Hribova, Investigator of the Police Department, PhD student
Odessa I. I. Mechnikov National University
the Department of Constitutional Law and Justice
Frantsuzskiy boulevard, 24/26, Odessa, 65058, Ukraine
e-mail: tanya_borodavk@outlook.com

K. Yu. Karmazina, Candidate of Juridical Sciences, Associate Professor, Attorney at Law,
mediator, vice-chair of Committee on
Constitutional Justice and Human Rights at Odessa Bar Council
Odessa I. I. Mechnikov National University
the Department of Constitutional Law and Justice
e-mail: ekaterina_karmazina@hotmail.com
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-6277-6889>

PREVENTION OF TORTURE: NATIONAL PREVENTIVE MECHANISM IN UKRAINE AND SOME MEMBER STATES OF THE COUNCIL OF EUROPE

Summary

The purpose of the article is to reveal four existing models of the National Preventive Mechanism and to highlight the functioning of the National Preventive Mechanism in Ukraine and some other member states of The Council of Europe.

On 18th of December 2002 UN General Assembly adopted a resolution # 57/199 which confirmed the Optional Protocol to the United Nations Convention Against Torture and other cruel, inhuman or degrading treatment or punishment. This document was ratified by the twentieth country on 22nd of July 2006 and the same day entered into force. Majority of countries of the world are now trying to reduce the use of torture and other cruel, inhuman or degrading treatment or punishment and to ratify the Optional Protocol to the Convention Against Torture in order to achieve this goal.

The authors highlighted four existing models of the National Preventive Mechanism in the world. Special attention is paid to the functioning of the National Preventive Mechanism in Ukraine and some other member states of the Council of Europe. They also paid attention to the fact that in majority of the countries the process of forming and giving functions to NPM is at the stage of formation. Currently, there are countries that have already ratified the Optional Protocol to the UN Convention Against Torture, but for some unspecified reasons have not established an NPM. Such kind of situation is being observed in Europe (Belgium, Finland), Latin America (Brazil, Paraguay, Peru, Uruguay) and Africa (Congo, Guinea, Ghana, South Africa, Togo). In addition, there are countries that have not ratified the Optional Protocol to the UN Convention Against Torture at all, such as the United States of America.

As for the existing NPM models, in the authors's opinion, the most successful model is "ombudsman+". This model has a number of positive features, one of which is the ability of the Commissioner for human rights (Ombudsman) to work closely with various organizations and attract specialists from various fields. This makes it possible to conduct more thorough monitoring of places of detention. The Commissioner for Human Rights also has the opportunity to assign certain functions of the NPM to non-governmental organizations that have their own certain authority in society. But this model cannot be considered as ideal, because it also has certain problems that need to be improved. For example, when choosing a non-governmental organization, it is necessary to evaluate the main range of activities of this organization. The organization's participation as a part of civil society in monitoring visits should not be formal, as such a fact may negatively affect the functioning of the NPM.

Keywords: National preventive mechanism, torture, right to respect of dignity, comparative law, Ombudsman, Optional Protocol to the UN Convention Against Torture, places of detention, models of national preventive mechanism, human rights, civil society.